

Sygn. akt II UK 333/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 czerwca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)
SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)
SSN Romualda Spyt

w sprawie z wniosku M. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
przy udziale zainteresowanego G. M. - GM C.
o ubezpieczenie społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 6 czerwca 2013 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych [...] z dnia 3 kwietnia 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu
Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w W. z
dnia 19 października 2011 r. i decyzję Zakładu Ubezpieczeń
Społecznych, z dnia 30 czerwca 2011 r. i przekazuje sprawę
organowi rentowemu do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Na wniosek o ustalenie ustawodawstwa właściwego dla ubezpieczenia społecznego M. K., zamieszkałej w Polsce, która poinformowała Zakład Ubezpieczeń Społecznych, o jednoczesnym prowadzeniu w Polsce działalności gospodarczej i wykonywaniu umowy o pracę na terytorium Słowacji na rzecz pracodawcy słowackiego, organ ubezpieczeń społecznych wydał decyzję o podleganiu przez wnioskodawczynię polskiemu ubezpieczeniu społecznemu.

Sąd Okręgowy, oddalając odwołanie wyrokiem z dnia 19 października 2011 r., ustalił, że M. K. prowadziła działalność gospodarczą w Polsce od dnia 13 stycznia 2003 r. i z tego tytułu odprowadzała składki na ubezpieczenie społeczne do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. W dniu 1 listopada 2010 r. zawarła umowę o pracę na czas nieokreślony w wymiarze 1/8 etatu z pracodawcą mającym siedzibę na terytorium Słowacji. Tam miała świadczyć pracę polegającą na rozprowadzaniu ulotek oraz zachęcaniu firm i osób prywatnych do korzystania ze szkoleń internetowych, za wynagrodzeniem miesięcznym w kwocie 38,50 EUR. Po zawarciu tej umowy, ubezpieczona wyrejestrowała się z polskiego systemu ubezpieczeń społecznych i przestała odprowadzać składki, a w dniu 28 marca 2011 r. złożyła wniosek o ustalenie ustawodawstwa słowackiego jako właściwego dla jej ubezpieczenia społecznego. Poza umową o pracę, nie przedstawiła innych dowodów wykonywania pracy na Słowacji, przez co nie zastosowała się do wezwań Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o złożenie wyjaśnień i nadesłanie stosownych oświadczeń dotyczących wskazania miejsca wykonywania pracy za granicą, konkretnych obowiązków, częstotliwości świadczenia pracy, które organ ubezpieczeń społecznych kierował do niej, powołując się na art. 3 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE L 284/1 z dnia 30 października 2009 r.; dalej rozporządzenie nr 987/2009 lub rozporządzenie wykonawcze) w związku z art. 50 § 1 k.p.a.

Sąd pierwszej instancji oddalił odwołanie ze względu na stwierdzenie, że w czasie od listopada 2010 r. do dnia 31 maja 2011 r. praca była świadczona przez ubezpieczoną tylko przez dwa dni, przy czym słowacki pracodawca wypłacał jej

systematycznie wynagrodzenie, w tym również za miesiące, w których pracy nie świadczyła. Niewykonywanie w rzeczywistości czynności pracowniczych nakazywało – w ocenie Sądu pierwszej instancji – przyjęcie, że nie doszło do powstania stosunku pracy w innym państwie Unii, co oznaczało podleganie przez skarżącą polskiemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu wykonywania działalności pozarolniczej, bez potrzeby stosowania reguł koordynacji ubezpieczeń społecznych.

Sąd Apelacyjny, rozpoznając apelację ubezpieczonej, przyjął ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego i podzielił jego pogląd prawny, że między skarżącą a jej słowackim pracodawcą nie zaistniał stosunek pracy w rozumieniu art. 22 k.p. W ocenie tego Sądu, umowa o pracę zawarta z pracodawcą słowackim jest nieważna, jako służąca obejściu prawa (art. 58 k.c.), a jej nieważność wyłącza zastosowanie art. 13 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE L 166 z dnia 7 czerwca 2004 r.; dalej rozporządzenie nr 883/2004 lub rozporządzenie podstawowe). Oddalając apelację wyrokiem z dnia 3 kwietnia 2012 r., Sąd Apelacyjny uznał za bezzasadny zarzut braku polskiej jurysdykcji co do oceny ważności umowy o pracę, przyjmując, że badanie ważności tytułu prawnego obowiązku ubezpieczenia należało do organu ubezpieczeń społecznych oraz leżało w kognicji sądu ubezpieczeń społecznych.

W skardze kasacyjnej ubezpieczonej podniesiono zarzut naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 288 akapit 2 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 ze zm.; dalej TFUE) w związku z art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 115 z dnia 9 maja 2008 r.; dalej TUE) przez ich niezastosowanie i wydanie rozstrzygnięcia na podstawie przepisów prawa krajowego zamiast na podstawie przepisów rozporządzeń unijnych. Wskazano na błędną wykładnię art. 13 ust. 3 rozporządzenia nr 883/2004 przez ustalenie pojęcia „pracy najemnej” bez uwzględnienia, że jest to pojęcie autonomiczne prawa unijnego, zdefiniowane w rozporządzeniu podstawowym oraz wyczerpująco zinterpretowane w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej TSUE), które nie może podlegać ocenie z punktu widzenia krajowych przepisów prawa pracy, definiujących stosunek

pracy, a w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie art. 22 k.p. W związku z tym pozostawał zarzut niewłaściwego zastosowania art. 58 k.c. w związku z art. 300 k.p.

W skardze kasacyjnej znalazł się również zarzut błędnej wykładni art. 3 ust. 2 rozporządzenia nr 987/2009 przez postawienie przed ubezpieczoną obowiązku przedstawienia Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych dokumentów i dowodów potwierdzających wykonywanie pracy i przerzucenie na nią ciężaru dowodu rzeczywistego wykonywania pracy w innym państwie członkowskim. Skarżąca podniosła także niewłaściwe zastosowanie art. 11 ust. 2 lit. a rozporządzenia nr 883/2004 przez zastosowanie tego przepisu, choć w sprawie miał zastosowanie nie ten przepis, lecz art. 13 ust. 3 tego rozporządzenia, ponieważ wykonywała nie tylko pracę na własny rachunek w Polsce, ale także pracę najemną na Słowacji, a w związku z tym naruszenie art. 11 ust. 1 rozporządzenia podstawowego przez doprowadzenie do sytuacji, w której ubezpieczona podlegała w tym samym czasie ustawodawstwu dwóch różnych państw członkowskich.

Skarżąca zarzuciła również naruszenie art. 16 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego przez zaniechanie przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych niezwłocznego określenia ustawodawstwa właściwego zgodnie z uzyskaną informacją, a zamiast tego wszczęcie postępowania wyjaśniającego; naruszenie art. 16 ust. 4 rozporządzenia wykonawczego przez zaniechanie zwrócenia się do instytucji właściwej na Słowacji w celu wyjaśnienia wątpliwości, czy ubezpieczona rzeczywiście wykonuje pracę w tym państwie; naruszenie art. 2 pkt 2 rozporządzenia wykonawczego poprzez zaniechanie zwrócenia się do instytucji słowackiej w celu uzyskania wszystkich danych niezbędnych dla ustanowienia i określenia praw i obowiązków ubezpieczonej oraz naruszenie art. 5 rozporządzenia wykonawczego przez podważenie ważności umowy o pracę, na podstawie której został wydany przez instytucję innego państwa członkowskiego dokument potwierdzający zgłoszenie osoby do ubezpieczenia społecznego w tym innym państwie członkowskim.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie, że od dnia 1 listopada 2010 r. podlega w zakresie ubezpieczenia społecznego ustawodawstwu słowackiemu, lub o przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania. Jednocześnie – wskazując na art. 267 akapit 3 TFUE i istotne

wątpliwości co do rzeczywistej treści art. 3 ust. 2, art. 5 oraz art. 16 ust. 2-4 rozporządzenia nr 987/2009 – podniosła konieczność zwrócenia się przez Sąd Najwyższy z pytaniem prawnym do TSUE, podnosząc potrzebę uzyskania odpowiedzi na następujące pytania:

„ - czy art. 3 ust. 2 rozporządzenia nr 987/2009 znajduje zastosowanie w procedurze dotyczącej stosowania art. 13 rozporządzenia nr 883/2004;

- czy art. 16 ust. 1 rozporządzenia nr 987/2009 samodzielnie lub w związku z art. 3 ust. 2 rozporządzenia nr 987/2009 należy rozumieć w ten sposób, że osoba informująca instytucję o wykonywaniu pracy w dwóch lub więcej państwach członkowskich zobowiązana jest do przedłożenia także dokumentów i dowodów potwierdzających wykonywanie przez nią pracy w innych państwach członkowskich;

- w przypadku odpowiedzi twierdzącej - czy dla tymczasowego określenia ustawodawstwa właściwego zgodnie z art. 16 ust. 2 rozporządzenia nr 987/2009 dokumentem potwierdzającym wykonywanie pracy najemnej jest umowa o pracę, czy też instytucja miejsca zamieszkania może żądać od osoby informującej dodatkowych dowodów potwierdzających rzeczywiste wykonywanie pracy w innym państwie członkowskim (takich jak bilety, rachunki za zakwaterowanie w innym państwie członkowskim), a zatem czy ciężar dowodu wykonywania pracy w innym państwie członkowskim spoczywa wyłącznie na osobie informującej czy także na instytucji miejsca zamieszkania, w szczególności w zakresie, w jakim poddaje ona w wątpliwość okoliczności wskazane przez osobę informującą;

- czy art. 16 ust. 2 rozporządzenia nr 987/2009, a w szczególności użyte w nim sformułowanie „niezwłocznie”, należy interpretować w ten sposób, że instytucja powinna tymczasowo określić ustawodawstwo właściwe zgodnie z informacją przekazaną przez osobę informującą bez możliwości prowadzenia wobec tej osoby postępowania wyjaśniającego;

- czy art. 16 ust. 4 w związku z art. 2 ust. 2 i pkt. 10 preambuły rozporządzenia nr 987/2009 należy rozumieć w ten sposób, że na instytucji miejsca zamieszkania ciąży obowiązek zwrócenia się do instytucji właściwej państwa członkowskiego, w której osoba informująca wykonuje pracę najemną, w celu wyjaśnienia wątpliwości, czy osoba rzeczywiście wykonuje pracę w tym państwie;

- czy art. 5 rozporządzenia nr 987/2009 należy rozumieć w ten sposób, że instytucja państwa zamieszkania nie może skutecznie podważyć ważności umowy o pracę, na podstawie której został wydany przez instytucję innego państwa członkowskiego dokument potwierdzający zgłoszenie osoby do ubezpieczenia społecznego w tym innym państwie członkowskim.”

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Spośród wielu okoliczności podniesionych w skardze kasacyjnej podstawowe znaczenie ma zarzut niezastosowania w stanie faktycznym sprawy art. 13 ust. 3 rozporządzenia nr 883/2004, zawierającego normę kolizyjną wskazującą na ustawodawstwo właściwe dla ubezpieczenia społecznego osoby normalnie wykonującej pracę najemną i pracę na własny rachunek w różnych państwach członkowskich Unii. Ważne jest, że przepis ten nie został zastosowany ze względu na wyłączenie zaistnienia elementu transgranicznego i podstaw stosowania zasad koordynacji ubezpieczeń społecznych przez uznanie za nieważną umowę o pracę na terytorium drugiego państwa zawartą przez osobę zamieszkałą i prowadzącą działalność gospodarczą w Polsce.

Należy podkreślić, że stosownie do art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego, osoba podejmująca pracę najemną w innym państwie Unii podlega w zakresie ubezpieczeń społecznych ustawodawstwu tego państwa członkowskiego, w którym wykonywana jest praca najemna. Wyłączona jest tym samym możliwość ustalenia prawa właściwego dla tego stosunku prawnego w inny sposób niż wskazany przez normę dotyczącą koordynacji ubezpieczeń społecznych, w szczególności w sposób, w jaki ustala się ustawodawstwo właściwe dla stosunku pracy na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych. Nie jest możliwe poddanie stosunku ubezpieczenia społecznego wynikającego z umowy o pracę prawu wybranemu przez strony lub właściwemu według zasad przewidzianych w art. 3 i 8 tego rozporządzenia. W sprawach dotyczących koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego stosunek prawny, na podstawie którego powstaje tytuł ubezpieczenia społecznego i

stosunek ubezpieczenia społecznego, to dwie niezależne więzi prawne, które mogą podlegać prawu różnych państw członkowskich, przy czym stosownie do generalnej reguły wspólnotowej koordynacji ubezpieczeń społecznych, stosunek ubezpieczenia społecznego podlega prawu miejsca wykonywania pracy (*lex loci laboris*). Temu prawu – stosownie do zasady koordynacji, która jest przeciwieństwem harmonizacji (ujednoczenia) systemów krajowych przez wprowadzenie unijnych pojęć lub instytucji – przyporządkowane jest zakwalifikowanie pracownika jako zatrudnionego w rozumieniu rozporządzenia podstawowego. Nie ma zatem – gdyż nie może być – używanej w ubezpieczeniach społecznych definicji "pracy najemnej" jako pojęcia prawa unijnego. Choć nie jest ono zasadniczo inne, niż wykonywanie zatrudnienia podporządkowanego, to pojęcie to, jako określające tytuł ubezpieczenia społecznego, rozumiane jest i tłumaczone według prawa miejscowego. Definicje tytułu ubezpieczenia społecznego przyjęte w krajowych systemach zabezpieczenia społecznego miejsca wykonywania pracy najemnej, do którego należy pracownik migrujący, mogą różnić się od tych zawartych w prawie pracy, ale muszą być utrzymane jako jedyne właściwe, tak jak rozumiane są przy stosowaniu ustawodawstwa z dziedziny zabezpieczenia społecznego danego państwa członkowskiego, na terytorium którego praca jest wykonywana (por. wyroki ETS z dnia 30 stycznia 1997 r., C-221/95, C. Hervein i Hervillier SA, ECR 1997 s. 609, z dnia 30 stycznia 1997 r., E.J.M. de Jaeck, ECR 1997 s. 461). W związku z tym pojęcie „pracownika”, autonomiczne pojęcie prawa Unii Europejskiej, niezależne od porządków krajowych, wypracowane w jeszcze orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości na tle przepisów dotyczących swobody przepływu pracowników, nie ma znaczenia w określeniu „pracy najemnej” używanej w celu koordynacji ubezpieczeń społecznych (por. wyroki z dnia 3 lipca 1986 r., 66/85, D. Lawrie-Blum, ECR 1986, s. 2121, z dnia 31 maja 1989 r., 344/87 I. Bettray, ECR 1989, s. 1621, z dnia 23 marca 1982 r., D.M. Levin, 53/81, ECR 1982 s. 1035, z dnia 15 marca 2011 r., C-29/10, H. Koelzsch, Monitor Prawniczy 2011, nr 8, s. 404).

W sprawie miały zastosowanie przepisy wspólnotowej koordynacji, ponieważ ubezpieczona domagała się ustalenia wobec niej ustawodawstwa właściwego, informując, że jednocześnie prowadzi działalność gospodarczą na terytorium Polski

(w Polsce ma też miejsce zamieszkania) oraz wykonuje pracę najemną na podstawie stosunku pracy z pracodawcą słowackim. Zgodnie z art. 1 pkt a rozporządzenia nr 883/2004, do celów stosowania rozporządzenia określenie „praca najemna” oznacza wszelką pracę lub sytuację równoważną, traktowaną jako taką do celów stosowania ustawodawstwa w zakresie zabezpieczenia społecznego państwa członkowskiego, w którym taka praca lub sytuacja równoważna ma miejsce. Istotne jest zatem, że weszła w stosunki ubezpieczenia społecznego o charakterze transgranicznym przez jednoczesne wykonywanie działalności w różnych państwach i konieczne jest zbadanie, czy spełnia warunki ubezpieczenia ustanowione przez system zabezpieczenia społecznego w prawie krajowym wskazanym przez normy kolizyjne jako właściwe (por. wyrok ETS z dnia 15 grudnia 1976 r., C-39/76, L.J. Moutaahan, OCR 1976 s. 1901, wyrok TSUE z dnia 10 marca 2011 r., C-516/09, T. Borger, C 139/8 Dz. Urz. UE 2011/C 139, poz. 11). W tym wypadku organ ubezpieczeń społecznych miejsca zamieszkania ubezpieczonej był uprawniony tylko do wskazania ustawodawstwa właściwego stosownie do art. 13 ust. 3 rozporządzenia nr 883/2004 (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2007 r., I UK 68/07, OSNP 2008 ,nr 19-20, poz. 300). Nie miał kompetencji do oceny zaistnienia stosunku ubezpieczenia w sensie prawnym. Ocena ta mogła nastąpić wyłącznie na podstawie wskazanych przez normę kolizyjną przepisów miejsca świadczenia pracy i mogła być dokonana tylko przez organ władny te przepisy stosować. Ze względu na różnice między ustawodawstwami krajowymi co do określenia przedmiotu ubezpieczenia społecznego wprowadzono zasadę, że uwzględnianie okoliczności lub wydarzeń mających miejsce w jednym państwie członkowskim nie może w żaden sposób sprawić, iż właściwym dla nich stanie się inne państwo ani że będzie się do nich stosować jego ustawodawstwo (pkt 11 preambuły rozporządzenia nr 883/2004). Określenie ustawodawstwa właściwego wskazującego na instytucję miejsca świadczenia pracy najemnej wyłącza ocenę przez instytucję miejsca zamieszkania, czy stosunek prawny będący podstawą objęcia ubezpieczeniem społecznym w kraju świadczenia pracy jest ważny według prawa miejsca zamieszkania ubezpieczonego. W tym kontekście sformułowany w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 22 k.p. oraz art. 58 k.c. w związku z art. 300 k.p. jest trafny.

Jest oczywiste, że instytucja miejsca zamieszkania osoby ubiegającej się o ustalenie ubezpieczenia społecznego w innym państwie może powziąć wątpliwości co do określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa, lecz trzeba podkreślić, iż może chodzić jedynie o wątpliwości co do określenia ustawodawstwa mającego zastosowanie do zainteresowanego, z uwzględnieniem art. 13 rozporządzenia podstawowego i odpowiednich przepisów art. 14 rozporządzenia wykonawczego, czyli niepewności co do tego, czy osoba wnosząca o ustalenie prawa właściwego jest objęta systemem zabezpieczenia społecznego w więcej niż jednym państwie członkowskim. Wątpliwości tych instytucja miejsca zamieszkania wnioskodawcy nie może sama rozstrzygać, lecz musi dostosować się do trybu rozwiązywania sporów co do ustalenia ustawodawstwa właściwego wskazanego w szczególności o art. 6, 15 oraz 16 rozporządzenia nr 987/2009, które nakazują zwrócenie się – w przypadku istnienia wątpliwości bądź rozbieżności – do instytucji innego państwa członkowskiego. Instytucje niezwłocznie dostarczają lub wymieniają między sobą wszystkie dane niezbędne dla ustanowienia i określenia praw i obowiązków osób, do których ma zastosowanie rozporządzenie podstawowe. Przekazywanie tych danych odbywa się bezpośrednio pomiędzy samymi instytucjami lub za pośrednictwem instytucji łącznikowych. Zastosowanie znajduje również decyzja Nr A1 Komisji Administracyjnej w sprawie ustanowienia procedury dialogu i koncyliacji w zakresie ważności dokumentów, określenia ustawodawstwa właściwego oraz udzielania świadczeń na mocy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 (Dz. U. UE C 106 z 24 kwietnia 2010 r.). Poinformowanie więc przez osobę wykonującą pracę w dwóch lub więcej państwach członkowskich instytucji wyznaczonej przez właściwą władzę państwa członkowskiego, w którym ma miejsce zamieszkania wymaga – ze względu na zaistnienie czynnika ponadkrajowego w ubezpieczeniu społecznym – zastosowania procedury przestrzegającej właściwości i kompetencji instytucji ubezpieczeń społecznych, przewidzianej w przepisach art. 16 rozporządzenia nr 987/2009. Informacja, o której mowa, jest podstawą do niezwłocznego, lecz tylko wstępnego i tymczasowego ustalenia dla niej ustawodawstwa właściwego, stosownie do zasad kolizyjnych ustalonych w art. 13 rozporządzenia podstawowego. O tymczasowym określeniu prawa, według którego obejmuje się tę osobę ubezpieczeniem społecznym,

instytucja miejsca zamieszkania wnioskodawcy informuje wyznaczone instytucje państwa, w którym wykonywana jest praca. Od tej chwili biegnie termin dwóch miesięcy, w czasie których przynajmniej jedna z zainteresowanych instytucji może poinformować instytucję miejsca zamieszkania o niemożności zaakceptowania ustalonego ustawodawstwa lub o swojej odmiennej opinii w tej kwestii. Gdy to nie nastąpi, tymczasowe określenie ustawodawstwa staje się ostateczne.

Współdziałanie i opieranie się na porozumieniu instytucji właściwych ze względu na miejsce zamieszkania ubezpieczonego i ze względu na miejsce wykonywania przez niego pracy najemnej oznacza, że do instytucji właściwych, jak również do sądu krajowego należy przede wszystkim ustalenie, czy osoba żądająca ustalenia właściwego ustawodawstwa podlega ubezpieczeniu społecznemu w każdym ze wskazanych przez nią państw i postąpienie w celu ustalenia stanu zgodnego z art. 11 ust. 1 rozporządzenia podstawowego. Organ rentowy ani sądy nie mogą spowodować sytuacji, w której osoba prowadząca działalność i wykonująca pracę najemną w różnych państwach członkowskich Unii nie będzie podlegała żadnemu ustawodawstwu lub że będzie podlegała ustawodawstwu więcej niż jednego państwa. Taki skutek jest niezgodny z celem art. 48-51 TWE (art. 39 i 42 w tekście skonsolidowanym), którym jest zapewnienie, aby pracownicy, w rezultacie wykorzystania prawa do swobodnego przepływu, nie tracili korzyści należnych im z zabezpieczenia społecznego na podstawie ustawodawstwa danego państwa członkowskiego (por. wyroki ETS z dnia 20 września 1994 r., C-12/93, A. Drake., ECR 1994, s. 4337, z dnia 26 maja 2005 r., C-249/04, J. Allard, z dnia 10 czerwca 1986 r., 60/85, M. E. S. Luijten, ECR 1986, s. 2365, z dnia 3 maja 1990 r., C-2/89, K. von Heijningen, z dnia 16 lutego 1995 r., C-425/93, Calle Grenzshop Andresen GmbH & Co. KG, ECR 1995, s. 269).

Decyzji organu ubezpieczeń społecznych, w której uczyniono zastrzeżenia co do istnienia stosunku prawnego wskazywanego jako tytuł ubezpieczenia społecznego w innym państwie, nie można zakwalifikować jako decyzji wydanej na podstawie art. 16 ust. 2 rozporządzenia nr 987/2009. Decyzja, której przedmiot stanowi odmowa uznania sytuacji równoczesnego podlegania ubezpieczeniu społecznemu w dwu państwach członkowskich nie uwzględnia treści art. 13 rozporządzenia nr 883/2004 oraz art. 14 rozporządzenia nr 987/2009 i nie

odpowiada dyspozycji przedmiotowych unormowań. Należałoby także przyjąć, że wobec niepoinformowania przez instytucję miejsca zamieszkania ubezpieczonej instytucji państwa członkowskiego o ustalonym przez siebie ustawodawstwie tymczasowym stanowi obejście obowiązku nawiązania kontaktu z instytucją innego państwa i ustalenia ustawodawstwa na mocy wspólnego porozumienia (art. 16 ust. 4 rozporządzenia nr 987/2009). W takim wypadku także termin dwumiesięczny, o którym mowa w art. 16 ust. 2 i 3 rozporządzenia wykonawczego, nie rozpoczął biegu, co sprawia, że takie ustalenie ustawodawstwa właściwego nie staje się ostateczne. Jest to właściwy skutek wskazanych zaniechań, uwzględniając, że zbadanie, czy osoba składająca wniosek o ustalenie ustawodawstwa właściwego dla ubezpieczenia społecznego jest ubezpieczona na terenie państwa świadczenia pracy i czy podlega tam systemowi ubezpieczenia społecznego powinno być pierwszorzędne.

W skardze kasacyjnej wskazano, że w postępowaniu przed słowacką instytucją ubezpieczeń społecznych nadano skarżącej numer ubezpieczenia, a nie wynika to z ustaleń sądów obu instancji, tymczasem polska instytucja ubezpieczeniowa nie mogła tej okoliczności zignorować, istnienie bowiem tytułu ubezpieczenia społecznego za granicą wyklucza dokonywanie ustaleń przeciwko dowodowi ubezpieczenia społecznego w innym państwie (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2010 r., II UZP 2/10, OSNP 2010 nr 17-18, poz. 216 i wyroki z dnia 6 września 2011 r., I UK 84/11, nie publ. i z dnia 23 listopada 2012 r., II UK 103/12, nie publ.). W razie pojawienia się wątpliwości co do ważności dokumentu lub dokładności przedstawienia okoliczności, na których opierają się informacje zawarte w tym dokumencie, instytucja państwa członkowskiego, która otrzymuje dokument, ma - stosownie do art. 5 rozporządzenia wykonawczego - zwrócić się do instytucji, która ten dokument wydała o niezbędne wyjaśnienia lub o wycofanie tego dokumentu. Instytucja wydająca dokument ponownie rozpatruje podstawy jego wystawienia i w stosownych przypadkach wycofuje go. W razie pojawienia się wątpliwości w odniesieniu do informacji przedstawionych przez zainteresowanych, do ważności dokumentu lub dowodów potwierdzających lub do dokładności przedstawienia okoliczności, na których opierają się zawarte w nim informacje, instytucja miejsca pobytu lub zamieszkania przystępuje, w zakresie, w

jakim jest to możliwe, na wniosek instytucji właściwej, do niezbędnej weryfikacji tych informacji lub dokumentów (art. 5 ust. 2-3 rozporządzenia wykonawczego).

Sąd Najwyższy doszedł do wniosku, że w sprawie, w której przedmiotem sporu było zastosowanie art. 13 rozporządzenia nr 883/2004, a wyrażona w nim norma kolizyjna jasno wskazuje na państwo ubezpieczenia społecznego, decyzja w kwestiach podniesionych w skardze kasacyjnej nie była niezbędna do wydania wyroku i nie powstało zagadnienie wstępne wymagające rozstrzygnięcia przez TSUE w trybie art. 234 TWE.

Ze względu na brak kognicji sądu miejsca zamieszkania w zakresie badania istnienia stosunku pracy stanowiącego tytuł ubezpieczenia społecznego w innym państwie członkowskim Unii i powstałą w związku z tym konieczność zajęcia stanowiska przez instytucję ubezpieczeń społecznych państwa będącego miejscem pracy ubezpieczonej, Sąd Najwyższy za celowe uznał uchylenie nie tylko zaskarżonego wyroku i poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji, lecz także decyzji organu rentowego, aby organ ten rozpoznał sprawę we właściwym trybie (art. 477^{14a} w związku z art. 398¹⁵ k.p.c.).